

SOM FISKEN I VATTNET

Hemma i Sundsvall igen. Och en del är sig likt. Stenstan står kvar. Även om det blivit gallerior invändigt och gågator utanför. A-laget drar som förr mellan Vängåvan och busstorget. Och röken från den tunga industrin driver in över bukten.

Men mycket är också förändrat. Kulturmagasinet och Högskolan har kommit till. Och Riksförsäkringsverket har förvisats hit. Nya inslag som delvis gett stan en annan karaktär, putsat bort en del av kantigheten. Gjort den svalare, anonymare. Mer tjänstemannamässig.

Och något annat är förändrat, på ett mer personligt plan. Morsan är borta. En av de fåtaliga som ännu kunde berätta om tjugo- och trettiotalens Sundsvall. Med kåkstäder på malmarna, i norr och söder. Stenstans skitviktiga, pösande palatsimitationer mittemellan. Ölkaféer och restauranger. Sågverken och massafabrikerna längs bukten. Bonnland och skog runt om. Ett gytter, en sjudande röra, av högt och lågt, smalt och brett, svart och vitt. Lars Ahlins Sundsvall. Hon var ett barn av den staden. Och så gott som årsbarn med författaren.

Lars Ahlin, ja. Någon gång i slutet av sextioalet kom jag att läsa en artikel av Karl-Erik Lagerlöf om Ahlin och debutromanen *Tåbb med manifestet*. Han berättade om mötet med denna bok som något förlösande. Att han plötsligt tyckt sig se något helt nytt: ett nytt slags arbetarlitteratur, med en realism som sprängde realismen inifrån.

Jag bestämde mig på stående fot för att läsa allt Ahlin skrivit. En förstälig reaktion kanske, om man var i tjugoårsåldern, hade författardrömmar och dessutom kom från Sundsvall. Tidigare hade Lars Ahlin mest varit enskuggfigur för mig. Jag hade knappt läst mer än titlarna på hans verk. Nu skulle han bli min läromästare och mitt rättesnöre. Jag skulle alltså läsa och dra lärdom. Läsa allt och dessutom gilla det!

Jag satte igång. Och körde genast huvudet i väggen.

Det gick inte många sidor innan jag hittade något att reta upp mig på. Språket, stilen, innehållet. Dialogerna. Till och med namnen! Alltid var det något som satte käppar i hjulet, stoppade upp i läsningen. Fick mig att sucka, gaspa eller skära tänder. Det var för konstruerat. Eller för platt. Eller för högstämt, gudligt!

Och det hade väl gått an, det hade jag kunnat stå ut med. Det verkligt frustrerande var att när väl bestämt mig för att det här bara inte gick, att texten var en brandvägg som jag varken kunde komma genom eller över, då sprack den plötsligt upp, skickade ut rottrådar, tentakler från en frodigt vildvuxen snårskog av liv, arbete, lidande, glädje, kärlek, sög tag i mig, fängslade, höll fast. Gång på gång.²

Och så har det fortsatt. Att läsa Lars Ahlin har varit en ständig berg-och-dalbana. Upp och ner. Hit och dit. Det är inte många författare jag retat mig lika mycket på och ändå alltid kommit tillbaka till. Det finns en ojämnhet, en kantighet i Ahlins prosa, medveten eller ej. Ett slags ständiga kantringar med en förmåga att överrumpla, ta andan ur läsaren, också när man börjar bli inställd på att de ska komma. Han överraskar ständigt. För mig är han fortfarande en förbryllande – och irriterande! – författare.

Det har skrivits mycket om Ahlins verk. Särskilt de stora, vindlande – eller hoppande, skuttande, krängande – romanerna har avsatt spaltkilometer efter spaltkilometer. Ändå är det kanske i kortprosan, novellen som han blir bästa synlig, mest levande. I sig inget märkligt, av många stora författarskap tycks det slutligen inte återstå mer än ett par noveller, när tiden gjort sitt. Själva genrens krav på koncentration, närvaro, gör den bra novellen till ovanligt

seglivad litteratur. Och Lars Ahlins romaner utgör visserligen något av en gottbutik för litteraturskribenter med analytiska ambitioner, men som läsoplevelse, levande litteratur, kan få av dem konkurrera med novellerna.

Tidsbundna kanske. De flesta av dem kommer till under 30- och 40-tal. Med ett roat vemod noterar man slangen i dialogen: ... ”Det här biffar sig fina nilsson ska du få se”...

Men trots tidsdräkten lever dessa berättelser på ett förunderligt sätt. Personerna i dem framträder med en sådan tydlighet, självklarhet. Fabriksarbetare, butiksbiträden, hemmafruar, arbetslösa, trasproletariat. Varken överdrivet sympatiska eller osympatiska, varken särskilt goda eller särskilt onda. Alldagliga mest av allt.

Ändå skapas ett spänningsfält, ett skimmer kring dem. De suger tag i oss, fånglar, än i dag. Och kanske är det i novellerna som Lars Ahlins tankar om en grundläggande jämlikhet bäst kommer till sin rätt, som han mest påtagligt ”sjunger för de dömda”, talar för dem som inte själva kan göra sina röster hörda.

Och även här överraskar han nästan alltid. Ibland behövs det inte mer än en mening. Som i novellen ”På bröten”, till det yttre ovanligt rak, okomplicerad. Det handlar om flottaren Alvar Hansson, som på egen hand och med risk för livet river en bröt i Naggån under vårflottningen. Dras i land halvdränkt och när han vaknar till liv leende säger till den som står lutad över honom: ”Har du sett öringar komma i en högtidlig procession uppför en bäck som plötsligt har blivit solklar ända nerifrån botten?”

Mer sägs inte och mer behöver heller inte sägas. Han har genomgått något slags katharsis och det gör också novellen just här. Den vidgar sig med ens, blir solbelyst, genomskinlig och samtidigt oändligt gåtfull.

I kortprosan blir Ahlin på ett helt annat sätt avslappnad, rytmisk, än i de stora filosofiskt-ideologiskt anlagda romanerna. Gestaltande istället för predikande. Han rör sig smidigare, andas lättare. En Lars Ahlin i skjortärmarna. Uppe vid Naggån kanske. Strax efter vårfloden. Ett slags stripigt solljus genom strandkantens lövskog, ut över det snabbt rinnande vattnet, spräckligt av ljus och skugga. Här trivs han, det märks. Som fisken i vattnet.